

SZALAI ANIKÓ

Az 1947. évi párizsi magyar békeszerződés vitái a nemzetgyűlésben

Bevezetés

A második világháborút lezáró párizsi magyar békeszerződés aláírásának a 60. évfordulója alkalmából összefoglaló jelleggel megkísérlem áttekinteni a békeszerződés megszületésének nemzetközi és hazai körülményeit. A békeszerződés rendelkezései mindenki számára ismertek, így magát a szerződést nem elemzem.

„Közvéleményünkben makacsul tartja magát az a hit, hogy az 1920. évi trianoni és az 1947. évi párizsi békeszerződést részben vagy egészben a nagyhatalmak felkészületlensége, mi több, tudatlansága okozta. Más szóval: olyasmiről döntöttek, amelyről nem rendelkeztek beható ismeretekkel, s így döntéseik következményeit sem sejtették előre. Ez azonban tévhit. A nagyhatalmak mindkét esetben pontosan tudták, hogy mit miért tesznek, s azt is, hogy döntéseiknek, mi lesz, mi lehet a következménye.”¹

Az 1947. évi békeszerződés a nagyhatalmak és szövetségeseik alkudozásának eredményeként született, amelyet a háború utáni magyar diplomácia már befolyásolni nem tudott. Sok évtized, talán évszázad történései, nemzetközi kapcsolatai vezettek ehhez a békeszerződéshez, amelyben a „*vae victis-elv*” újra érvényesült.

A békeszerződés megkötésének nemzetközi vonatkozásai

A második világháborút nem követte átfogó rendezés, Versailles-típusú békekonferencia. A szövetséges nagyhatalmakat a győzelem kivívása némiképp felkészületlenül érte, mert az Atlanti Karta elveinek és a háború alatti szövetséges nyilatkozatoknak az elfogadásán túl nem volt európai békerendezési tervük. Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió a potsdami értekezleten a békekötés fórumaként a Külügyminiszterek Tanácsát (a továbbiakban: Tanács) hozta létre, és rábízta Németország volt szövetségesei béke-

¹ ROMSICS IGNÁC: Békecsinálók, 1947. *História*, 2000/4, 11. p.

szerezéseinek megalkotását, miközben az európai békerendezés egészét meghatározó német- és osztrák kérdés megvitatását 1947-re halasztották. A három nagyhatalom olyan hierarchikus döntéshozatali eljárást alakított ki, amely elősegítette az érdekszférák kikristályosodását, a békeszerződés-tervezetek tárgyalási alapjává a fegyverszünetet diktáló nagyhatalmak által Londonban 1945 szeptemberében beterjesztett okmány vált. Így meghatározó szerepe lett az olasz békeszerződésben az Egyesült Államoknak és Nagy-Britanniának, a Szovjetuniónak pedig a román, bolgár, magyar és a finn szerződések kialakításánál. Az egymással összefüggő békeszerződések tárgyalási sorrendje – Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország – a Szovjetuniónak lehetővé tette, hogy az olasz béketárgyalások elhúzásával, a különböző kérdések összekapcsolásával engedményekre készítse a szövetségeseit az ún. balkáni békeszerződések esetében. Az olasz kérdés elsőbbsége nemcsak azt jelentette, hogy a Szovjetunió a sorrend miatt alkuelőnyre tett szert, hanem azt is, hogy a Tanács tagjai a tárgyalások előrehaladtával egyre gyakrabban alkalmazták *mutatis mutandis* az olasz, illetve a román békeszerződés rendelkezéseit a többi esetre. A Külügyminiszterek Tanácsának eljárásából nem következett más, mint a nagyhatalmak által meghatározott, a győztesek érdekeit tükröző, diktált béke. A békerendezési elvek nem a szövetséges nagyhatalmak előre elhatározott szándékából (és az Atlanti Karta elveiből) alakultak ki, hanem a Külügyminiszterek Tanácsa tárgyalásainak esetlegességeiből, és a Három Nagy békecéljai összeegyeztetésének nehézségeiből. A békerendezésben szereplő államok hierarchikus sorba rendeződtek: a „bírók” (Amerikai Egyesült Államok, Szovjetunió, Nagy-Britannia, majd Franciaország is), a „tanuk” (kisebb szövetséges államok) és a „vádlottak”, szerepük fokozatosan alakult ki.²

A békefolyamat tárgyalások sorozatán alakult: potsdami értekezlet (1945. július 17. – augusztus 2.), a Külügyminiszterek Tanácsának első, londoni ülésszaka (1945. szeptember 11. – október 2.), a moszkvai értekezlet (1945. december 15–27.), a londoni külügyminiszter-helyettesi értekezlet (1946. január 18. – április 20.), a Külügyminiszterek Tanácsának párizsi ülészekai (első: 1946. április 25. – május 16., második: 1946. június 15. – július 12.), a New York-i ülészek (1946. november 4–11.), a békeszerződések aláírása Párizsban (1947. február 10.).

A „tanuk” és a „vádlottak” csak a párizsi ülészekon jutottak szóhoz, ahol a kisebb szövetséges államok a nagyhatalmak által addigra meghozott rendelkezések mellé újabb teherként társították igényeiket (pl. Csehszlovákia területi igényei Magyarországgal szemben). Ezen igényeket a nagyhatalmak mérlegelték, és saját érdekeik szerint vagy helyt adtak neki, vagy elutasították. Ezzel szemben a vesztes államok egy alkalommal szólalhattak csak fel, amennyiben valamely nagyhatalom kezdeményezte a meghallgatását.³

² FÜLÖP MIHÁLY: *A befejezetlen béke*. Héttorony Könyvkiadó, Budapest, 1994, 207–213. p.

³ Uo. 65. p.

A magyar béke kifejezett tárgyalása 1946 áprilisában került sorra, de eddigre már nagyrészt kialakultak a feltételek a többi állam békeszerződéseinek megvitatása során.

A békeszerződés megkötésének hazai vonatkozásai⁴

A magyar külügyminisztérium felkészülése a békekötésre 1945. május végén indult meg, amikor Gyöngyösi János külügyminiszter megbízta ezzel a feladattal Kertész Istvánt. 1945. június 1-jén hozták létre a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztályát a magyar békeszerződés előkészítésére. Kertész hangsúlyozta a magyar–szláv érdekközösséget, a Szovjetunióval fenntartandó baráti viszonyt.

A Függetlenségi Frontba tömörült pártok 1945 júliusában megbízottakat delegáltak az osztály mellé. A béke-előkészítés az ország teljes nemzetközi elszigeteltségében indult meg, a külügyminisztérium ezért jegyzékekben fordult a fegyverszünetet aláíró nagyhatalmak budapesti képviselőihez 1945. július 2-től.

A Minisztertanács július 25-én hagyta jóvá az osztály által kidolgozott béke-előkészítési elveket, az ideológiai alapját. A trianoni határokból indultak ki, és úgy gondolták, hogy ehhez kapcsolják az érveléseiket. Próbáltak felkészülni a románok, jugoszlávok és a csehszlovákok területi követeléseire, előbbiek úgy gondolták, hogy Románia természetes határa a Tisza folyó vonala, a jugoszlávok pedig a teljes pécsi medencét igényelték. Abban reménykedtek, hogy ha a Szovjetunió mellénk áll, akkor van esélyünk Erdély egy részét visszakapni, illetve a Csallóközt és egy keskeny nyugati határsávot Sopron környékén.

Míndeközben a magyar kormánynak meg kellett küzdenie a magyarok tömeges kitelepítésének kérdésével Csehszlovákiából. A csehszlovák politika 1943 decemberétől törekedett arra, hogy tiszta nemzetállamot hozzon létre, ezért részletesen kidolgozta, hogy a németeket és a magyarokat hogyan telepítenék ki az országból, csak ehhez egy nagyhatalom támogatását kellett megszereznie. Benes ezért a támogatásért még arra is hajlandó volt, hogy minden vita nélkül átengedje a Kárpátalját a Szovjetuniónak, a cesszió 1945. június 29-én valósult meg. A magyarok kollektív felelősségre vonása és kitelepítése ellen tiltakozott a magyar kormány, de kissé ellentmondásba keveredett, amikor bejelentette, hogy körülbelül 200 ezrenyi németet akar kitelepíteni Magyarországról, mert azok mind fasiszták. A potsdami értekezlet nem hagyta jóvá ezeket a kitelepítési terveket, de addigra már folytak az adott országokban. Benes rendelettel 1945. augusztus 2-án a német és magyar nemzetiségűeket megfosztotta állampolgárságuktól és kötelező munkaszolgálatra rendelte őket, ezután kezdemé-

⁴ Ehhez a témához lásd ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. 3. kiadás, Osiris, Budapest, 2005; NAGY KÁROLY: *Nemzetközi jog, valamint Magyarország külkapcsolatainak története*. Antológia, Lakitelek, 1995.

nyezte a tárgyalásokat Magyarországgal, hogy kétoldalú egyezményben oldódjon meg a kérdés.

A békeszerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot a minisztertanács még 1947. május 16-án elfogadta, de az időközben lezajlott súlyos belpolitikai események, politikai válság miatt csak június 24-én kerülhetett a Nemzetgyűlés elé. 1947 májusában ugyanis a fakultatív vallásoktatás bevezetésének szorgalmazására, valamint a bankok államosításának felvetése következtében újabb koalíciós ellentétek keletkeztek, ami tovább súlyosbította az ún. köztársaság-ellenes összeesküvés „felgöngyölítése” nyomán már korábban kialakult belpolitikai válságot. Nagy Ferenc miniszterelnök május közepén Svájcba utazott szabadságra, előtte azonban jegyzékben kérte a szovjet kormányt, hogy Kovács Bélát⁵ adják ki a magyar hatóságoknak. A miniszterelnök svájci tartózkodása idején kapta meg helyettesétől, Rákosi Mátyástól a szovjet diplomácia válaszát, amely terhelő adatokat tartalmazott Nagy Ferencre vonatkozóan. Természetesen, ahogy Kovács Béla sem, úgy Nagy Ferenc sem volt összeesküvő, az MKP vezetői ennek ellenére a miniszterelnököt 1947. május végén lemondásra és külföldön maradásra kényszerítették. Nagy Ferencet számos kiszgaza és ellenzéki politikus követte az emigrációba, a miniszterelnöki posztra a kiszgaza párti Dinnyés Lajost állították. Dinnyés 1947. június 10-én mutatkozott be a nemzetgyűlésben, és ismertette kormánya programját.⁶

Az ellenzék véleménye szerint addigra Magyarország „rendőrállammá alakult” és „látszatdemokrácia” van.⁷

A békeszerződés törvénybe iktatása

A Nemzetgyűlés 90. ülésén 1947. február 5-én tárgyalták a Magyar Köztársaság elnökének a béke megkötésére való felhatalmazásáról szóló törvényjavaslatot, amely során Padányi Gulyás Béla, a javaslat előadója ezt mondta: „a békeszerződést aláírása után a külügyminiszter ratifikálás és a magyar törvénytárba való beiktatás végett be fogja mutatni a nemzetgyűlésnek, mint ezt különben a békeszerződés rendelkező része Magyarországra nézve előírja. Éppen ezért a pártok megegyeztek abban, hogy a békeszerződéssel kapcsolatban a vitát és felszólalásokat e javaslat tárgyalásánál mellőzik és esetleges észrevételeiket a békeszerződésnek ratifikálás végett való bemutatása alkalmával fogják megtenni.”⁸

Az egyetlen felszólaló Slachta Margit, párton kívüli képviselő volt: „Nagyon megértem, hogy a pártok nem óhajtának a felhatalmazáshoz hozzászólni,

⁵ Kovács Béla a Független Kisgazdapárt főtitkára, korábban földművelésügyi miniszter, akit 1947. február 26-án szovjetellenes kémkedés és ellenkormány alakítása koholt vád alapján a szovjet hatóságok letartóztatták. 1956-ig tartották fogva.

⁶ IZSÁK LAJOS: A Párizsban 1947. február 10-én aláírt békeszerződés becikkelyezése. In *Niederhauser Emil-jubileum*, 2003, 99. p.

⁷ Uo. 100. p.

⁸ *Nemzetgyűlési Napló* (továbbiakban: NN) 1947/2, 90. ülés, 8. p.

illetőleg, hogy nem jelöltek ki szónokokat, mert mit is mondanának; hiszen annyi időnk volt a béke előkészítésére és ezirányban idejében nem történt semmi. ...a kormány érdektelenséget nyilvánított a határkérdésben, sőt a tisztelt baloldal részéről zúgó vihar adta tudtára a nemzetgyűlésnek, hogy hazaárulás, még a magyarlakta területekre is jogot formálni. ... De miről is beszélhetnénk most? Lehetne szólni arról, hogy egyáltalán nem ismerjük a békefeltételeket. ... Emlékezzünk vissza arra, hogy amikor a határkérdésekről volt szó és az érdektelenség bejelentetett, amikor a területi igényre és a magyar testvéreinkhez való igényre a hazaárulás bélyege nyomatott, akkor kívülről jöttek olyan hangok, hogy ugyan miért is küzdjenek ők a mi érdekeinkért és jogainkért, ha mi nem tartjuk indokoltnak, hogy értük harcoljuk, sőt azt állítjuk, hogy ezirányban nincsenek is igényeink. De főleg beszélhetnénk arról, amiről minden legyőzött nemzet tárgyalt, hogy egyáltalában aláírjuk-e a békediktátumot vagy nem. Hozzáértők azt állítják, hogy ha aláírjuk, ha nem, ez a gyakorlatban mindegy. Lehetséges, én nem vagyok jogász. Azt azonban tudom, hogy morális értelemben nagy különbséget jelent az, ha egy nemzet ellenállás nélkül adja fel jogait és életlehetőségeit, vagy ha küzd érettük.”⁹

Slachta Margit felháborodott felszólalásán kívül különösebb érdeklődést nem tanúsítottak a képviselők a téma iránt, és további vita nélkül adták meg a felhatalmazást.

A külügyi bizottsága által jóváhagyott törvényjavaslatot Padányi Gulyás Béla kisgazdapárti előadó 1947. június 24-én terjesztette a Nemzetgyűlés elé. „...bármennyire hozzáedzöttem ahhoz, hogy a nemzetgyűlésben a népszerűtlen és nehéz témákat hozzam elő, őszintén mondom, teljes belső megrendüléssel állok itt, amikor a nemzetgyűlés elé kell terjesztenem a párizsi békeszerződésről szóló javaslatot. ...amikor ezt a javaslatot elfogadásra ajánlom, egy percig sem ringatom magam, de a nemzetgyűlés egyetlen tagja sem ringatja magát abban az érzésben, mintha ezt a javaslatot azért fogadná el, mert szíve meggyőzte volna ennek helyességéről, mintha azért fogadná el, mert ezzel a nemzetgyűlés elé olyan javaslat kerül, amely a magyar nemzet önálló akaratából született meg. De az sem vigasztalás számomra, hogy allúziót tegyek arra, hogy azért, mert ennek a háborúnak következményeképpen ezt a békét el kell fogadnunk, végeredményben nem ez a nemzetgyűlés és az itt lévő pártok a felelősek, mert azt a helyzetet, amely parancsolólag írja elő számunkra, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatot megszavazzuk, örökségképpen kaptuk elődeinktől.”¹⁰

„... vajon a békeszerződés előkészítése olyan volt-e részünkről, mint amelyet a magyar nemzet ilyen sorsdöntő pillanatban méltán elvárhat. Tagadhatatlan, hogy a trianoni békeszerződés alkalmával óriási dokumentációs anyag került a világ közvéleménye elé, amelyről a békeszerződés akkori előadója maga ismerte el, hogy más célja nem volt és nem lehetett, mint a történelem előtti tanúságtétel, mert hiszen ebben a korszakban sem fontolták meg ennek a doku-

⁹ NN 8–9. p.

¹⁰ NN 5. p.

mentációs anyagnak a tételeit. ... a trianoni békeszerződés tárgyalói, ha a külsőségeket tekintve talán megalázó formában végezheték is békeszerződési munkájukat – hiszen tudjuk, hogy egy versailles-i hotelben voltak becsukva és szabad mozgásukban korlátozva voltak – legalább mégis előadhatták a magyar nemzet kívánságait, szenvedéseit, előadhatták azokat az argumentumokat, amelyek előterjesztésére a békeszerződést létrehozó nagyhatalmak módot adtak nekik. Meg kell állapítanom, hogy ennek az előadásnak lehetősége, sajnos, hiányzott a mostani béketárgyalásokon résztvevő magyar diplomaták és politikusok számára.”¹¹

Padányi Gulyás Béla arra hivatkozva, hogy a Nemzetgyűlés tagjai régóta ismerik a békeszerződés tartalmát,¹² nem beszélt róla részletesen, inkább csak általánosságban. Kiemelte a számunkra legfájóbb és legkedvezőbb rendelkezéseket, így felettébb aggályosnak tartotta, hogy a hadifoglyok hazaengedésére nem jelöl ki határidőt, a külföldi magyar követelések befagyasztását, a teljesíthetetlennek tűnő jóvátételt. Pozitívumként emelte ki, hogy a Magyar Állam lehetőséget kap a teljes szuverenitás visszanyerésére, illetve az Egyesült Nemzetek Szervezetébe való felvételre.¹³

A törvényjavaslat előterjesztését követték a felszólalások, amelyre jellemző, hogy minden felszólaló keresi a békeszerződés igazságtalanságáért a felelősöket, kiemelik, hogy teljesen elhatárolódnak a korábbi rendszertől. Ennek ellenére a kommunista párt és a szabadságpárt tagjai közötti folyamatos vita, bekiabálás zajlik azt illetően, hogy melyik párt tagjai tanúsítottak nagyobb ellenállást a háború alatt a fasizmus és a németekkel szemben. Személyeskedő megjegyzéseket tesznek, felemlégetik a „vértanukat” (Ságvári Endre, Bajcsy-Zsilinszky Endre). Az ülésről teljesen hiányzik az emelkedettség, ünnepélyesség, néha az az olvasó érzése, hogy elcsépelet témának érzik, valamint minden pártot az mozgat, hogy belpolitikai hasznot hogyan tudna húzni ebből. A vita öt ülésen zajlott le egy hét leforgása alatt.

Az első felszólaló Pesta László, a kisgazda párt vezérszónoka, aki sok tekintetben másképp ítélte meg a szerződést, mint az előadója.

„Minő fájdalom ez a ma élő szabad magyarok számára s milyen undorral és kétségbeeséssel fogadták volna a száz év előtti szabadságharcos magyarok ezt a vádat, vagy azt a jóslatot, hogy valamikor a magyarokat, a szabadság egykori hőseit, azzal a szörnyű váddal lehessen illetni, hogy részt vettek a legkegyetlenebb, a legelnyomóbb, a leghazugabb rendszer oldalán, az igazi magyar érdekeket meghazudtoló borzalmas háborúban egy ősi ellenség csatlósaként, érthetetlen és idegen délibábokat kergetve!”¹⁴ Pesta hangsúlyozta, hogy a szerződés 2. részének politikai rendelkezéseit már teljesítették a Magyarország államformá-

¹¹ NN 9. p.

¹² NN 5. p. A Nemzetgyűlés tagjai valóban több hónapja ismerték a békeszerződés tartalmát, mivel azt több mint 4 hónappal korábban írták alá.

¹³ NN 6–8. p.

¹⁴ NN 10–11. p.

járól rendelkező 1946. évi I. tc. megalkotásával, illetve a háború után közvetlenül már feloszlatták a fasiszta szervezeteket, és már intézkedtek a háborús bűnösök megbüntetése tárgyában.¹⁵

Kéthly Anna a szociáldemokrata párt vezérszónoka úgy vélte, hogy a magyar demokráciának ezután új életet kell kezdenie. A képviselő a szerződés jelentőségét abban látta, hogy Magyarország története folyamán először nyerte el nemzeti függetlenségét és szabadságát. A békeszerződésről alig beszél, a szocializmus szerepét hangsúlyozza, mint az újjáépítés egyetlen üdvös útját. A kapitalizmus nem engedte, hogy több iskola legyen, a népet sanyarú sorban tartották, ezért aztán a népet könnyű volt meggyőzni arról, hogy irredenta, zsidóellenes nézeteket valljon, illetve az uralkodó osztály egyetlen lehetősége az uralma megtartására az volt, ha Németország oldalára áll. Ezek után érthető hogyan jutottunk el a háborúig.¹⁶

Nagy Imre a kommunista párt vezérszónoka betegsége hivatkozva lemondta, helyette Horváth Márton fejtette ki a párt álláspontját. Megpróbált különbséget tenni a trianoni és a párizsi békék között, de mondanivalóját jelentősen gyengítette, hogy összemosta a Horthy rendszer bűneit az 1945-1946. évi politikai fejlődéssel, illetve egyoldalúan ítélte meg Románia fejlődését is, amikor azt mondta, hogy Románia jóval Magyarország előtt jár a demokratikus fejlődésben.¹⁷

A következőt mondta Horváth Márton: „Ítélet hangzott el Magyarország felett. Ki ellen szól ez az ítélet? Elsősorban, – magától értetődik – volt uraink ellen... Megelégedhetünk-e azzal, hogy itt pálcát törünk Horthyék bűne felett és közben azzal a tudattal tesszük ezt, hogy Horthy személy szerint most a bajor hegyekben üdül, hogy Kállai Miklós, egyike a legnagyobb bűnösöknek, Capri szigetén nyaral és egész sora azoknak, akik ide taszították az országot, még nem vették el a büntetést (sic!), amelyet kétségtelenül megérdemeltek.” Erre jelentős zúgolódás támadt a képviselők között és Nagy Vince, szabadságpárti politikus azt kiabálta, hogy: „Nem is kérték ki Horthyt! Miért nem kérték ki? Ki akadályozta, hogy kikérjék?”¹⁸

Nagy Vince a történelem egy érdekes kérdésére világít rá: Horthy Miklóst, mint háborús bűnöst miért nem állították bíróság elé. Magyarország korábbi kormányzója a második világháború végén Németországban amerikai fogságba esett, csak a jugoszláv kormány kérte kiadatását, de az Egyesült Államok megtagadta azt. A nürnbergi perben csak tanúként hallgatták ki, Sztálin önkényes döntésének köszönhetően elkerülte a felelősségre vonást. A Szovjetunió vezetője 1946-ban a hozzá látogató magyar politikai vezetőknek kijelentette, hogy Horthy „természetesen bűnös”, de az életkorára és kiugrási kísérletére tekintet-

¹⁵ Uo.

¹⁶ NN 20. p.

¹⁷ Itt a szónok érthette azt, hogy ott jóval hamarabb lett szovjetbarát kommunista kormány, de ezt így nem mondta ki.

¹⁸ NN 43. p.

tel ne kerüljön bíróság elé. Viszont Sztálin a visszatérését sem tartotta kívánatosnak, így tulajdonképpen száműzték. Horthyt sem Bajorország, sem Svájc nem fogadta be, végül Portugáliában telepedett le. Ott halt meg 1957-ben, majd 1993-ban Kenderesen újratemették, mivel az volt a végakarata, hogy addig ne szállítsák a holttestét Magyarországra, amíg a szovjet csapatok ki nem vonultak.

A felelősségre vonás elmaradásának okát Pritz Pál történész a következőképpen fogalmazta meg: „...miért nem Horthyt állítják bíróság elé? Azért, mert az új Magyarország és a népbírósi per nem csak a kommunistáknak volt a csinálmánya, tessék végignézni a listáját: minden pártnak ott van a képviselője a népbírósi ülnökök sorában. ... Horthyt azért nem vonják felelősségre, mert Horthy a rendszer és a magyarság szimbólumává is válik, és egy ilyen szimbólummal nem volt tanácsos úgy szembekerülni, hogy bíróság elé állítják.”¹⁹

A törvényjavaslat tárgyalása során Sulyok Dezső, a Magyar Szabadság Párt vezére fejtette ki a legkeményebb ellenzéki álláspontot, elsősorban a győztes hatalmakat tette felelőssé azért, hogy egy megtorló béke született, aminek semmi köze az igazságossághoz. Hangsúlyozta, hogy egyetlen másik államnak sem ügye Magyarország ügye, így ezentúl a legfőbb cél, hogy minden más államtól függetlenek legyünk, újra nem válhatunk valamelyik nagyhatalom vazallusává. „[A békeszerződés] nem küszöböli ki az ellentéteket a lehető legvégső határig, mert nincs meg benne az a tárgyilagos jóakarata, amely az ellentétek kiküszöböléséhez elengedhetetlenül szükséges. Nem szünteti meg a súrlódási felületeket, és nem mozdítja elő a jószomszédi egyetértést...”²⁰

Beszédében ízekre szedte a koalíciós kormányt: „...a pártok meg nem értő és érthetetlen huzavonája – végül is oda vezetett, hogy a magyar álláspontot halványan és erőtellenül kifejező aide mémoire is elkészve, a magyar béke lényegében történt letárgyalása után érkezett meg Párizsba. ... Meg kell állapítanunk mindezekből, hogy a béke előkészítése magyar részről hanyag, felületes és lelkiismeretlen munka volt.”²¹

„A kisebbségi jogok megszüntetése, amely kisebbségi jogvédelmet Massaryk csehszlovák külügyminiszter Párizsban elavult metódusnak nevezett, szétporlasztja a magyarságot.”²²

„Örömmel üdvözljük az emberi jogok felvételét és biztosítását a békeszerződésben. ... Ma az emberi jogok és alapvető szabadságok élvezete csak a magyar kormány fennhatósága alatt álló személyek egy bizonyos része számára van biztosítva. Feltétlenül biztosítva van a Magyar Kommunista Párt tagjai részére, bizonyos mértékig biztosítva van a többi, a kormányban résztvevő pártok részére és egyáltalán nincs biztosítva, sőt határozottan el van vonva a demokra-

¹⁹ Az 1941-es hadüzenet: kényszerpálya? Pécs, 2001. május 10., Beszélgetés Ormos Mária, Csicsery-Rónay István, Pritz Pál, Vonyó József, Horányi Özséb részvételével, a Bibó István Közéleti Társaság szervezésében. Lásd www.bibotarsasag.hu

²⁰ NN 28. p.

²¹ NN 29. p.

²² NN 31. p.

tikus ellenzéki pártok és csoportok tagjaitól. Különösen vonatkozik ez a sajtó és közzététel, és a nyilvános gyülekezés szabadságára.”²³

Sulyok Dezső beszédében arra is kitért, hogy a jövőben az ideális a teljes és örök semlegesség volna, amely védelmet és békében élést jelentene Magyarországnak.²⁴

Dénes István pártonkívüli képviselő is hasonlóan vélekedett. „A kormány külpolitikai tapasztalatlanságának és járatlanságának tulajdonítható az, hogy a békeszerződés felett döntő huszonegy nemzet közül egyetlenegynek a támogatását és bizalmát megnyerni nem tudta, és így az összeomlott Magyarország a párizsi béketárgyalásokon teljesen magára maradt. A kormányt terheli a felelősség azért, hogy a külügyminiszterek tanácskozására 1946. május 1-jére nem idejében és nem megfelelő diplomáciai előkészítés után küldte meg Magyarország a békejavaslatait. Az akkori külügyminisztert, Gyöngyösi Jánost határozottan súlyos mulasztás terheli azért, mert a magyar politikai és területi bizottságban Erdély kérdésének tárgyalásakor nem jelentette be, hogy Erdély kérdéséhez előszóval a Magyar Állam nevében hozzá akar szólni, és emiatt a bizottság elnöke, Sztankovics deklarált, hogy mivel a magyar bizottság nem jelentette be, hogy Erdély kérdéséhez előszóval hozzá kíván szólni, és mert a külügyminiszter által írásban benyújtott beadványt előkészítés hiányában a huszonegy nemzet közül egy sem tette magáévá, Erdély kérdése vita nélkül, hozzászólás nélkül dőlt el, és a trianoni békeszerződés maradt érvényben. Igaz, hogy ez utóbbi és menthetetlen mulasztását a külügyminiszter jóvá akarta tenni és kérésére megengedték, hogy a román politikai és területi bizottság ülésén a magyar kiküldött felszólalhasson, de ez már vesszőfutás volt, amit bizonyít az a tény, hogy a minimálisan 22.000 négyzetkilométernyi területről a magyar delegáció 4000 négyzetkilométernyi igényre szállt le, de amit az elrontott helyzet miatt a hatalmak természetesen figyelembe nem vehettek.”²⁵

Reicher Endre pártonkívüli honatya felszólalásában a kormány „szemére vetette”, hogy a béketárgyalásokon miért nem hivatkozott a magyar kormány arra, hogy a szomszédos államok vezetői mennyivel fasisztábbak voltak, mennyivel több zsidót pusztítottak el. Erre nagy zaj keletkezett, többen bekiabálták, hogy ezzel a fajta mentegetőzéssel még a maradék becsületét is elvesztette volna a magyar nép. Erre mások azt válaszolták, hogy ez lehetséges, de a szomszédos államok mindent megtettek, hogy bebizonyítsák Magyarország volt Németország legfőbb szövetségese, és teljes felelősséggel tartozik mindenért.²⁶

Reicher számos példát hoz fel a magyarok mentésére, amelyeket szerinte fel kellett volna hozni a béketárgyalásokon, de nem tette a magyar kormány. Pl.: „Magyarország volt az az állam, amely a legsúlyosabb német fenyegetések

²³ NN 32–33. p.

²⁴ NN 36. p.

²⁵ NN 63. p.

²⁶ NN 77. p.

ellenére sem lőtt a légitéren áthaladó angolszász gépekre és a magyar területen leszállott angolszász pilótákat nem volt hajlandó kiszolgáltatni a németeknek.”²⁷

Reicher a jövővel kapcsolatosan optimista: „Amerika a Marshall-segélyeken keresztül, illetve a semleges államok, elsősorban a Szovjetunió (sic!), fel nem mérhető értéket jelentő segítségekkel siettek támogatásunkra. Mintha egy új, egy szebb, egy igazibb, egy emberibb közösségi érzés felcsillanását látnám ebben.” Erre Rudas László kommunista párti képviselő gúnyosan megjegyzi: „Hogyne, az atombomba!”²⁸

Mihályfi Ernő a külügyminiszteri teendőik ellátásával ideiglenesen megbízott tájékoztatásiügyi miniszter képviselte a kormány álláspontját. Nem titkolta az aggodalmait a kisebbségi kérdések terén, a jóvátétel mértékéről, az ország gazdasági állapotáról. Hangsúlyozta, hogy ez az ártatlan nép fizet a korábbiak által elkövetett hibákért.²⁹ Ő a sokadik képviselő, aki úgy állítja be, mintha a néhány évvel korábbi eseményeket egy teljesen másik nép tette volna, pedig tisztában van vele, hogy a politikai rezsim változása nem érinti az állam azonosságát, és ilyen rövid időn belül a népszerűség sem cserélődik ki.

Zsedényi Béla az Ideiglenes Nemzetgyűlés egykori elnöke a békeszerződés jelentőségét Sulyok Dezsővel azonos módon ítélte meg. Röviden ismertette a szerződés rendelkezéseit, majd kritizálta Mihályfi Ernő optimizmusát. „Szükség van arra, hogy ami most ennek a békének előkészítése alkalmával nem történt meg, de megtörtént teljes precizitással a trianoni béke előkészítése alkalmával, az följegyeztessék, hiszen tudjuk, hogy a legutóbbi béke előkészítési anyagát használták fel diplomataink – amint erről értesültem – ennek a békeszerződésnek a tárgyalása alkalmával is.”³⁰

„Ami a nagyhatalmakhoz való viszonyunkat illeti ... ez ennek a békeszerződésnek a legnagyobb tanulsága – hogy soha, de soha többé nem szabad részesevé válnunk a nagyhatalmak gigászi ellentétének. Soha nem szabad csupán egyetlenegy nagyhatalmi protektor világpolitikai terveitől médiumként hipnotizálnunk magunkat, és függvényévé válnunk az ő politikájának.”³¹

Pozitívumként említi, hogy Magyarország köteles kiépíteni a demokratikus rendet a békeszerződés alapján. Hangsúlyozza, hogy az 1946. évi I. tc. jó kezdet, de nem elég. „Sohasem szeretném, ha erre a békeszerződésre kellene hivatkoznia valakinek is a demokratikus szabadságjogok tekintetében.”³²

„...megnyugvással vehetjük a mi felelősségünk legnehezebb óráiban azt a hírt, amely valósággal, mint egy fénysugár hatolt keresztül Európa beborult egén. Ez az, hogy a Marshall-féle terv megvitatása céljából Párizsba összehívott nagyhatalmi értekezletre szóló meghívást Molotov, a Szovjetunió külügyminisztere is elfogadta. Meggyőződésem, ha a Marshall-féle terv a Szovjetunió

²⁷ NN 78. p.

²⁸ NN 82. p.

²⁹ NN 86. p.

³⁰ NN 131. p.

³¹ NN 135. p.

³² NN 138. p.

bevonásával, bekapcsolásával megvalósulhatna, akkor az egész Európa gazdasági reneszánszát jelentené, és akkor mi is terheinket lazábban, könnyebben hordozva vállunkon, vagy esetleg meg is szabadulván tőlük, beállhatnánk a jövő Európa munkásai közé.”³³ Beszédét azzal zárja, hogy abban reménykedett a békeszerződés tárgyalása komoly és méltóságteljes lesz, de a beszédek alatt alig volt jelen az ünnepélyesség, számos képviselő hiányzott. Bírálja a kormányt, mivel egy tagja sem jelent meg az üléseken, valamint két párt vezérszónoka el is állt a szólástól (Magyar Kommunista Párt, Nemzeti Parasztpárt). Utal arra, hogy amikor 1941. április 3-án Teleki Pál öngyilkos lett, akkor a nyugati nagyhatalmak (főleg Anglia) azt ígérték, hogy a béke tárgyalásakor egy üres szék fog állni a tárgyalóasztalnál, mintegy Magyarország mentő tanújaként. Ez nem valósult meg, ezért azt kéri, hogy ezt a széket legalább az Egyesült Nemzetek Szervezetébe állítsák oda mihamarabb.³⁴

Eckhardt Sándor a Demokrata Néppárt nevében követelte, hogy Magyarország külpolitikája a jövőben járuljon hozzá az Atlanti Kartában lefektetett alapelvek tényleges megvalósításához. Azzal kezdte beszédét, hogy hangsúlyozta, a magyar nép szemlélete a 19. sz. második felétől megváltozott, elvakult lett, ködösen látta magát, az országot, elvesztette a józan ítélőképességét. Véleménye szerint az illuzionizmus tetőpontja a bécsi döntésekkel jött el, és alig volt ember, aki látta a mámor mögött a világcatasztrófát.³⁵

Eckhardt Sándor az Atlanti Kartától várta, hogy a határokon kívül rekedt magyarság is biztonságban élhessen,³⁶ hivatkozik a Karta 2. pontjára,³⁷ amely a népek önrendelkezési jogát tartalmazza, illetve a félelemtől és erőszaktól mentes életről szóló 6. pontjára.³⁸

Parragi György mértéktartóbb hangot ütött meg, figyelmeztette a kommunista pártot, hogy az ellenzékot tartsa tiszteletben, és ne próbálja kiszorítani a politikai életből.

„A magyar nép viharvert történelmében is ritkán fordult elő, hogy egy ugyanazon élő nemzedék kétszer is abba a tragikus helyzetbe kerüljön, hogy két legkatasztrófálisabb bukásának tanúja és áldozata legyen.”³⁹ Elmondja, hogy az első világháborút lezáró trianoni békeszerződést az ellenforradalom nemzetgyűlése, a párizsi békeszerződést pedig a demokrácia nemzetgyűlése ratifikálja, és egyiknek se volt más választása, mint törvénybe iktatni. „Csak a tudomásulvétel módjában van a kettő között különbség, 1920 novemberében az akkori kor tör-

³³ NN 142. p.

³⁴ Uo.

³⁵ NN 144. p.

³⁶ NN 146. p.

³⁷ Az Atlanti Karta hiteles angol nyelvű szövege: „Second, they desire to see no territorial changes that do not accord with the freely expressed wishes of the peoples concerned;”

³⁸ Az Atlanti Karta hiteles angol nyelvű szövege: „Sixth, after the final destruction of the Nazi tyranny, they hope to see established a peace which will afford to all nations the means of dwelling in safety within their own boundaries, and which will afford assurance that all the men in all the lands may live out their lives in freedom from fear and want;”

³⁹ NN 148. p.

ténelemírója szerint a ratifikációs ülésen a képviselők és a karzat közönsége fekete ruhában jelentek meg. Sokan sírtak, többen hangosan felzokogtak, amikor síri csendben felállt Huszár Károly a javaslat előadója. ... Teleki miniszterelnök vádindítványt tett önmaga ellen. Ezt a nemzetgyűlés elutasította. A mai béke ratifikálásánál nincsenek ilyen külsőségek, ilyen ünnepélyesség, a kormány és a nemzetgyűlés pedig elhárít minden felelősséget.”⁴⁰

Parragi György beszél arról, hogy ez a nemzetgyűlés más külsőleg és belsőleg is, mert nagyobb a tapasztalata, demokratikusabb, szélesebb népréteget képvisel. A ratifikáció hangulata azért sem olyan, mint 1920-ban, mert látnak reményt maguk előtt a jobb jövőre az ENSZ keretén belül. Felsorolja a 20. század addigi eseményeit, mert egy folyamat eredményeként lehet csak értelmezni a békeszerződést. Reméli, hogy ennek a békének az lesz a nagy előnye, hogy elhozza az ország számára a teljes függetlenséget és szuverenitást, de hangsúlyozza, hogy a Szovjetunióval békében kell lenni, illetve el kell nyerni a bizalmát, de mindemellett hálával tartozunk Angliának és az USA-nak is.⁴¹

Felhívja a figyelmet arra, hogy a szerződést nem csak ratifikálni kell, de be is kell tartani, és amennyiben a kormány ezt véghez viszi, akkor tényleg jobb, demokratikus jövő elé nézünk.⁴²

Azzal zárja beszédét, hogy a magyar nép a török hódoltságot is túlélte és újra megerősödött, pedig állítólag akkor a magyarság létszáma 27 % volt a történelmi Magyarország területén.⁴³

Pfeiffer Zoltán, figyelemmel a soron következő választásokra, már polgári ellenzéki agitációt folytatott. Történelemlényvekbe illő részletességgel taglalja a 19. és 20. századi európai és magyar eseményeket, pártok történetét, politikusok megnyilvánulásait.⁴⁴

„...Kifogásolom, hogy nincs külügyminiszterünk akkor, amikor a magyar demokrácia ilyen súlyos válságba került, amikor nemzetközi vonatkozásban csökkentett értékűnek látszunk. ... Külügyminisztert csak tud prezentálni (a kormány), nincs az a kis pozíció, amelyre legalább ötven alkalmatlan ember ne érezze magát alkalmasnak, akkor nagyon csodálkozom azon, hogy ilyen történelmi pillanatban nem adunk külügyminisztert.”⁴⁵

„A történelem során sok háború volt és lesz. Az az érzésünk, hogy még talán messze van a világbéke ideje. A háború természetes következménye egy nép életének, a támadó- és védőháború. A támadóháború, amikor egy nép azt érzi, hogy neki több jussa van e világban, a védekező háború, amikor úgy érzi, hogy alaptalanul igyekeznek tőle valamilyen megoldást követelni. Milyen szomorú, hogy az 1939-es háborúba nem ilyen szempontok miatt avatkoztunk be! Ez a magyarság részére sem támadó, sem védekező háború nem volt. Mi beavatkoz-

⁴⁰ Uo.

⁴¹ NN 148–154. p.

⁴² NN 155–156. p.

⁴³ NN 161. p.

⁴⁴ NN 167–175. p.

⁴⁵ NN 181. p.

tunk egy olyan háborúba, amelyben nekünk semmi érdekünk nem volt.”- mondta Pfeiffer Zoltán.⁴⁶

A békeszerződés általános vitája ezzel lezárult a 136. ülésen, 1947. június 27-én, az elnök kimondta határozatban, hogy a Nemzetgyűlés a törvényjavaslatot a bizottság szövegezésében általánosságban a részletes tárgyalás alapjául egyhangúlag elfogadta.⁴⁷

Még ugyanezen az ülésen megkezdték a törvényjavaslat részletes tárgyalását, szakaszonként haladtak. Nagy vita alakult ki a 2. szakasszal kapcsolatosan, hangsúlyozták, hogy a magyar nép nem bűnös, csak köteles a terheket viselni. Ugyanolyan jelleggel folyt tovább a vita, mint az általános tárgyalásnál, nem szűnik a „fasisztázás” és egyéb bekiabálások. Személyeskedő megjegyzések tarkítják a tárgyalást, az addig kiépített magyar demokrácia pozitívumaira és hiányosságaira utalgatnak. Újra felhozva a béke-előkészítés hibáit, a képviselők hangsúlyozták a béke igazságtalanságát. A felszólalók önmagukat és az előttük szólók kijelentéseit ismételtetik.

A részletes tárgyalás a 138. ülésen folytatódott, 1947. július 2-án, számos hozzászólás történt, de az általános vitánál elhangzottakhoz képest semmi újat nem közölnek. Tárkány Szűcs Ferenc kisgazda képviselő kéri felszólalásában, hogy a Szovjetunióval arról kellene tárgyalni, hogy ne 8 év legyen a jóvátétel megfizetésére. Ennek alátámasztására felsorolja, hogy az ország nagyon sanyarú állapotban van, felrobbantottak minden hidat, a mezőgazdaságban alig van kenyérszállat, szerszám. Csak azt felejt el, hogy a Szovjetunió eredetileg összesen 6 évet akart adni a jóvátétel megfizetésére, és a magyar kormány alig egy évvel korábban, 1946 tavaszán érte el az időtartam 2 évvel történő felemelését. Tárkány Szűcs Ferenc felhívja a figyelmet arra, hogy olyan demokráciát kell kialakítani, amelyben az emberek boldogulni tudnak, mert különben a tömeges külföldre vándorlás megint előállhat, mint a 19. és 20. század fordulóján.⁴⁸

A részletes vita július 2-án 11 óra 41 perckor lezárul, a Nemzetgyűlés a törvényjavaslatot elfogadta és július 16-án becikkelyezte a következő címmel: 1947. évi XVIII. törvény a Párizsban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés becikkelyezése tárgyában.

A békeszerződés 1947. szeptember 15-én lépett hatályba, miután azt ratifikálták a szövetséges nagyhatalmak, és az okmányokat letétbe helyezték a Szovjetunió kormányánál.⁴⁹ Ezzel a fegyverszüneti megállapodás előírásai érvényüket veszítették. A békeszerződés eredeti nyelve az orosz és az angol volt, a Magyar Törvénytár a hivatalos magyar fordítást közölte 1947. július 25-én.

⁴⁶ NN 180. p.

⁴⁷ NN 185. p.

⁴⁸ NN 324–325. p.

⁴⁹ A szovjet diplomáciának sikerült a ratifikációt és a letétbe helyezést kitolnia szeptember közepéig, így a béke életbe lépése már egy megváltozott belpolitikai helyzetű Magyarországon ment végbe. Az augusztus 31-ére előrehozott országgyűlési választásokon, az ún. „kékcédulás választáson” a Magyar Kommunista Párt szerezte meg a legtöbb szavazatot, és később megtörtént a teljes hatalomátvétel is.

A békeszerződés társadalmi megítélése

A béketárgyalásokhoz Magyarország közvéleménye nagy reménységet fűzött, mindenekelőtt azt, hogy ha nem is változtatja meg a trianoni békeszerződés összes cikkelyét, de legalább annak a legigazságtalanabb rendelkezéseit igen. Ezen kívül a szovjet hadsereg teljes kivonulását és az állam szuverenitását várta mindenki.⁵⁰

Az akkori jogtudósok közül többen ragadtak tollat a helyzet elemzése céljából, így például Szekfű Gyula az Új Magyarország című hetilapban 1946. október 22-én jelentett meg egy cikket A béketárgyalásról címmel. A párizsi békeküldöttség tagjaként, illetve moszkvai magyar követként reálsan látta az akkori külpolitikai helyzetet és cikkében kijelenti, hogy a magyar közvélemény olyat vár, ami teljességgel idegen a döntéshozóktól, azt, hogy erkölcsi elveket és az igazságot alkalmazzák a döntésnél. Ez azonban korábban sem volt jellemző egy békekötéskor sem, így most sem várható, mert a döntéseket csak a döntő államok érdekei befolyásolják. Ráadásul a nagyhatalmak már rég eldöntötték a kérdéseket, mire a békekonferencia megkezdődött. Hangsúlyozta, hogy a Hitler melletti elkötelezettség megsemmisítette az előtte 20 éven át tett erőfeszítéseket, hogy felhívják a világ figyelmét a trianoni béke igazságtalanságára. Kimondja, hogy az a magyarországi vélemény is hibás, hogy itt csak mi vagyunk vesztesek, mert Csehszlovákia, Lengyelország és Románia is veszített területeket, noha őket kompenzálták máshonnan elvett területtel.⁵¹ Hangsúlyozza, hogy a kis nemzeteknek a túlélésük érdekében alkalmazkodniuk kell a nagyokhoz, ezt mindenekelőtt úgy érti, hogy a Szovjetunióhoz szükséges alkalmazkodnunk.⁵²

Bibó István 1946 októberben a Válasz című havilapban tett közzé tanulmányt A békeszerződés és a magyar demokrácia címmel. Az volt a meggyőződése, hogy feltétlenül el kell kerülni azt, hogy olyan atmoszféra alakuljon ki, amelyben a békeszerződés igazságtalanságai által okozott csalódás és keserűség veszélyeztetheti a magyar demokrácia és szabadság perspektíváját. Ezért szigorúan el kell választani a békeszerződés igazságtalanságait és a magyar demokrácia kérdését. Szerinte a békekonferencián Magyarország azért nem játszhatott komoly szerepet, mert az államfő és a hadsereg a döntő pillanatokban nem tudott helytállni. Emiatt Magyarország 1944-ben elvesztette politikai súlyát a szövetségesek előtt, és ezt a háború vége után sem sikerült helyreállítani. Viszont nem csak a magyarok a felelősek ezért, hanem a szövetségesek közötti bizalmi válság, érdekszférák kialakítása is eredményezte ezt a szerződést. Bibó

⁵⁰ DÉNES IVÁN ZOLTÁN: Egy igazságtalanság két értelmezése. *Magyar Tudomány*, 2003/6, 738. p.

⁵¹ Csehszlovákia elvesztette Kárpátalját, Lengyelország a keleti területeit, Románia Besszarábiát, Bukovinát és Moldva nagy részét.

⁵² SZEKFŰ GYULA: A béketárgyalásról. *Új Magyarország*, 1946. október 22.

határozott álláspontja volt, hogy félre kell tenni minden revíziós törekvést, mert a határokon kívül rekedt magyarság életét csak csöndes és békés úton tudjuk segíteni.⁵³

A békekonferenciáról a legrészletesebben az Új Magyarország című hetilap tudósított, amelyben cikksorozat jelent meg Szabó Zoltán, a Külügyminisztérium párizsi sajtóattaséja tollából Nyugati Levelek címmel. Arról számolt be, hogy Párizsban mérsékelt az érdeklődés a konferencia iránt, a Luxembourg-kert vasrácsa körül kisebb báméskodó tömeg, de igazából közöny jellemzi a nyugati államok polgárainak hozzáállását, leszámítva a német rendezés kérdését. „Látnivaló, hogy az igazságosság szellemét a háborúpusztította népek akarják szenvedéseik mértéke és szemlélete szerint érvényesíteni. A türelem szellemét a távoli, háborútól nem sújtott országok népei. Különös és talán jóslatszerű jelenség: a könyörtelen igazságtétel inkább ószövetségi és keleti elveinek hangoztatása a harctérre vált európai földről kap szószólókat. A keresztény és humanista európai türelem szavait pedig távoli tengereken túli ifjú népek alkalmazzák.”⁵⁴

„Az európai kis népek a háború sérelmeiben keresik a béke feltételeinek forrását. Míg a tengerentúliak csökönnyösen hangoztatnak olyasmit, hogy e feltételeket a jövő szükségleteinek kell megszabniok.”⁵⁵

Szabó Zoltán tisztán látta, hogy a konferencia előtt a kudarc két lehetősége áll, vagy az ellentétek szabad kiélesedése folytán nem jutnak megállapodásra, vagy a siker érdekében megoldatlanul megoldottnak jelentik ki az európai problémákat. Ebben az esetben a megoldatlan problémák megmerevedése kudarcba viheti az európai stabilizációt. Viszont meghökkentőnek tartotta, hogy a tárgyalásoktól teljesen távol maradtak az európai ideák és erkölcsi ideálok. Az erkölcsi megfontolások még képmutatás formájában sem jelennek meg.⁵⁶

Szabó Zoltán úgy sejtette, hogy Magyarország hangjára azért nem kíváncsiak a békekonferencián, mert egy nagyhatalom sem áll mögötte.⁵⁷

Befejezés

A magyar béke-előkészítés legfőbb illúziójának az bizonyult, hogy minden politikai számításukat a Vörös Hadsereg közelinek vélt visszavonására alapozták. A másik tévedést a szövetséges hatalmak deklarációi alapján a népek önrendelkezési jogához és az etnikai határok megvonásához fűzött várakozás jelentette. Magyarországon a Külügyminiszterek Tanácsának párizsi állásfoglalásáig

⁵³ BIBÓ ISTVÁN: A békeszerződés és a magyar demokrácia. *Válasz*, VI. évf. 1. sz., 1946. október, 43–59. p.

⁵⁴ SZABÓ ZOLTÁN: Nyugati levelek (Tudósítás a párizsi béketárgyalásról). Eredeti in *Új Magyarország*, Budapest, 1946, Utánnnyomás Kenedi János előljáró szavaival, ABC Független Kiadó, Budapest, 1985, III. levél, Egy a világ, 53. p.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo. IV. levél, Közöny és harci kedv, 62. p.

⁵⁷ Uo.

(1946. május 7.) éltek bizonyos – hamis – remények a szovjet magatartással kapcsolatban. A magyar kormány azt remélte, hogy a Szovjetunió a magyar-román területi rendezés, valamint a szlovákiai magyarság kisebbségi jogainak védelme ügyében mellénk áll. Ez a nagyhatalom viszont 1946 tavaszáig Magyarország és a szomszédai viszályának feloldására a kétoldalú megegyezést ajánlotta, később pedig nyíltan a román és a csehszlovák álláspontot támogatta. 1946 májusáig a magyar béke-előkészítés a Külügyminiszterek Tanácsának tárgyalásaival párhuzamosan, de azoktól teljesen függetlenül haladt. Csak a párizsi ülészakon értette meg a magyar kormány, hogy a legyőzöttek nézeteinek ismertetésére, az érdekeik figyelembe vételére nem adnak lehetőséget. Magyarország, mint legyőzött állam nem tudta befolyásolni a Három Nagynak a magyar békeszerződésre vonatkozó döntéseit. Ugyan számos bírálattal érte a magyar delegáció és a külügyminisztérium felkészültségét, diplomáciáját, igazán mégsem ezen múlt, hogy a feltételek javítását nem lehetett elérni.⁵⁸

A párizsi békeszerződés a mai napig hatályos nemzetközi szerződés, amely immár 60 éve határozza meg Magyarország határait és kötelezi az emberi jogok és alapvető szabadságok megtartására. Tiltja a fasiszta jellegű szervezetek létrehozását, működését és nem engedi a revizionista vagy az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát. A szerződés kimondja a szabad hajózás jogát a Dunán.

A nemzetgyűlési képviselők nagy reménysége, a csatlakozás az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez csak 1955-ben valósult meg, és az addigra kialakult belpolitikai helyzeten nem változtatott. A tagfelvétel következményeként a békeszerződés katonai rendelkezései hatályukat veszítették.

A Párizsi Békeszerződés gazdasági rendelkezései kötelezik a Magyar Államot a faji származás, vallás, politikai okok miatt életüktől, szabadságuktól és/vagy vagyonuktól megfosztott személyek kárpótlására, amelyet az Országgyűlés jelentős késéssel nagyrészt teljesített is (1992. évi XXXII. törvény az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról). Az Alkotmánybíróság 37/1996. (IX. 4.) AB határozatában mulasztásban megnyilvánuló alkotmányvétséért állapított meg: „alkotmányellenes helyzet állott elő azáltal, hogy Magyarország nem tett eleget az 1947. évi XVIII. törvényvel becikkelyezett Párizsi Békeszerződés 29. cikkének 3. pontjában foglaltaknak. A 29. cikk 3. pontja kimondja: A magyar kormány kötelezi magát, hogy azokat a magyar állampolgárokat, akiknek javait e cikk értelmében elvették és nem adták vissza, kártalanítani fogja.” Az Országgyűlés a mai napig nem szüntette meg az alkotmányellenes állapotot.

Annak ellenére, hogy a békeszerződés a második világháborút volt hivatott lezárni, számos vonatkozásban új feladatokat jelölt ki Magyarország számára, és a mai napig a magyar jogrend szerves részét képezi.

⁵⁸ FÜLÖP MIHÁLY: i. m. 210–213. p.

ANIKÓ SZALAI

DEBATES OF THE NATIONAL ASSEMBLY IN HUNGARY ON
RATIFICATION OF THE 1947 PEACE TREATY OF PARIS

(Summary)

In a few months time we will commemorate the 60th anniversary of the signing of the 1947 Peace Treaty of Paris, which ended World War II. This peace was reached as the result of the negotiations of the major powers and their allies, which could not be influenced by the post-war Hungarian diplomacy. The events and international relations of many decades, even perhaps centuries had led to this peace treaty, in which the principle of “vae victis” again came across.

World War II was not followed by a comprehensive settlement, such as the Peace Conference of Versailles, the conditions were defined on the London, Moscow, Paris, New York sessions of the Council of Foreign Ministers. The participating states of the peace settlement were lined up in a hierarchy: the “judges” (United States of America, Great Britain, Soviet Union, later also France), the “witnesses” (smaller allied countries) and the “accused”, who had no word.

As the result of the one-and-a-half-year long negotiations the peace treaties were signed on February 10, 1947 by the parties concerned.

In Hungary the bill approved by the foreign affairs committee was proposed for ratification to the National Assembly by Béla Padányi Gulyás on June 24, 1947. The debate was carried on five meetings in one week, characteristic of it was, that every speaker searched for those who had been responsible for the injustice of the peace treaty. They emphasize that they absolutely define themselves from the previous regime. In spite of that, continuous quarrel and shouting occurs between the members of the Communist Party and the Liberty Party on which party's members showed greater resistance against fascism and the Germans during the war. They make personal remarks, elevation of spirits and solemnity is totally missing from the meeting. The second reading of the bill was finished on July 2nd, the National Assembly has accepted it and on July 16th they enacted it with the following title: Act XVIII of 1947 on ratification of the Peace Treaty of Paris dated February 10, 1947.

Analysis of the situation was published by several of the then jurists, such as Gyula Szekfű with the title “About the Peace Conference”, István Bibó “The Peace Treaty and Hungarian Democracy”. The New Hungary weekly gave the most detailed report on the peace conference, titled “Western Letters”, a series of articles published from the pen of Zoltán Szabó, the press attaché of the Foreign Ministry in Paris.

